

BUITEN

6^E JAARGANG N^O. 28.

ZATERDAG 13 JULI 1912.

Foto Aug. F. W. Vogt.

GEZICHT OP DE BOCHT VAN DEN AMSTEL BIJ HET KALFJE.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

GEZICHT OP DE BOCHT VAN DEN AMSTEL BIJ HET KALFJE, ILLUSTRATIE	BLZ. 327
HOLLANDSCHE TOERISTEN IN 1806, I, DOOR GEERTRUIDA CARELSEN	„ 328
JOUR DE FÊTE (GEDICHT), DOOR EDWARD B. KOSTER	„ 329
BEVERWIJK EN ZIJN TUINBOUW, DOOR ANNA VAN GOGH—KAULBACH, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 330—333
DE KASTEELN LANGS DE LOIRE (VERVOLG), DOOR M. FRIESWIJK—DE BAS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 333
DE BEIAARDKUNST VAN JEF DENIJN, DOOR EDW. DE KEYSER, GEÏLLUSTREERD	„ 334
DE MEIDOORN EN HET VOLK, DOOR D. J. VAN DER VEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 336—338
SCHADE DOOR GETEERDE WEGEN, DOOR G.	BLZ. 338
MISSCHIE (GEDICHT), DOOR J. H. DE VEER	„ 338

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S, BOEKHANDEL
K. Groesbeek, & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

HOLLANDSCHE TOERISTEN IN 1806.

I.

IN den zomer van 1806 maakte een gezelschap van vijf personen — twee echtparen en een jongere broeder van een der heeren — uit den gegoeden hollandschen koopmansstand, een „plezierreis” door Duitschland, die werkelijk zeer tot hun plezier uitviel.

Één hunner stelde daarvan een verhaal op, in den vorm van brieven aan een gefingeerden thuisgebleven vriend. Uit dit tamelijk omslachtig relaas wil ik de meest karakteristieke gegevens lospellen en aan toeristen van het tegenwoordig geslacht ter vergelijking voorleggen.

De reis geschiedde in een ^{*}„gemakkelijken reiswagen”, die van posthuis tot posthuis ongeveer om de uur of zes, van postillons en paarden zou voorzien worden. Deze „rollende verblijfplaats”, bevatte „alle vereischte gemakken”; zes koffers waren bestemd voor kleederen, terwijl „verdere kleine noodwendigheden in dertien zakken geborgen werden”; een „ruime kelder, een tafel en twee bedden waren „het toppunt der agrémenten” dezer koets, ofschoon men zich voornam, zooveel mogelijk in logementen te overnachten.

Tot de „toebereidselen voor de reis” had behoord, raad te vragen aan een stadgenoot van duitsche afkomst.

Deze had het reisplan opgemaakt, grootendeels overeenkomende met een route door hemzelf, vijftien jaar geleden, in 1792, gevolgd.

Behalve particuliere aanbevelingen aan oude bekenden van hem in verschillende plaatsen, gaf hij in een brief nog het volgende lijstje van algemeene wenken ten beste:

1. Neemt vooral een flesch Elixer of Bitter mede. Want bittere Genever krijgt gij nergens; en soms is de drank, dien gij onderweg krijgt, zeer slecht, en dan is een slok bitter zeer goed om hem te corrigeeren.

2. In alle steden, en in 't Pruijsische in kleine plaatsjes, zal men uwen naam en beroep vragen. Gij zegt overal: „Kauflaute”, en van uw naam slechts de kortste helft. Hoe gemakkelijker men het den onderofficier, die daarnaar vragen moet, maakt, hoe beter.

3. In Berlin hebben wij eenen Minister; 't is altijd zaak, zich bij dien te adresseeren. Er is een Legationsraad Bourdeaux, een zeer vriendelijk man.

4. In Bronswijk niet vergeten metworst te koopen; dat is een best peuzelwerkje op reis, wanneer men soms in een ellendig dorpsotel niet anders dan wat brood kan krijgen.

5. In Berlin zijn ik weet niet hoeveel soorten van bieren:

allen zeer lekker. Weisbier en Brühalm zijn zeer zoet; doch de lekkersten zijn Braumbier en Fredensdorfer. De twee eersten veroorzaakten mij altijd *trava*.

6. In de groote U opgegeven logementen in de stad zult gij 't overal zeer goed hebben. Maar het moet uw heilig voor-nemen zijn, en vooral moeten de vrouwtjes onveranderlijk daarbij blijven: *nooit ofte nimmer*, waar het ook zij, de *keuken* te bezoeken.

7. Ik raad U een groote blikken bus met *vet* mede te nemen, en die van tijd tot tijd in steden te laten vullen. Want op de meeste plaatsen heeft men niets als wagensmeer van teer of dergelijken, en dat deugt niet voor koetsen met ijzeren assen en bossen. Sommigen zullen U misschien zeggen: 't is niet noodig; doch: *mi crede, expertus loquor*.

8. Ook moet gij niet vergeten, wanneer hij niet reeds bij uw rijtuig is, U een ijzeren remschoen met dito ketting te bezorgen. In Saksen en Thüringen, zelfs reeds tusschen Bentheim en Rheine, komt gij soms van vrij stijle bergen af, en dan is zulk een „Hemmschuh” onontbeerlijk.

Deze wenken werden dankbaar aangenomen.

Bijtijds had men voor paspoorten gezorgd. „Onder bescherming der Bataafsche, Fransche en Pruijsische zegels” konden nu onze toeristen op 10 Juni 1806 de reis aanvaarden.

Onze zegsman vertelt, hoe zij 's morgens om zes uur hun rijtuig met vier paarden bestegen.

De uittocht was in alle opzichten naar wensch. Met mooi weer en opgeruimde harten reden zij via Amsterdam naar „de sterke vesting Naarden.” Hun eerste daad van *sight-seeing* was, dat zij daar de stadswallen beklommen, „van waar men een heerlijk uitzicht op de omliggende streek heeft”. Gedurende den tocht over de heide namen zij hun middagmaal al rijdende. Doch nu laat ik den briefschrijver een poos zelve aan het woord.

„Onder deze aangename tijdkorting waren wij ongevoelig aan de Steene Kamer genaderd. Hier zagen wij de beide Eemnessen, in de schilderachtigste ligging ter linkerzijde van ons. Voorts liep onze weg over Zoest en Zoestdijk; deze beide dorpen zijn zeer aangenaam; ook de landstreek door nette boerewoningen, schoone buitenverblijven en landhuizen versierd. De zomer en aanhoudende droogte waren natuurlijke redenen, waardoor de weg zeer gul en moeilijk te berijden was. Tot ons groot verdriet moesten wij te Amersfoort ruim 2 uren vertoeven, eer wij andere paarden kregen. Een en andermaal moesten wij den talmachtigen commissaris aan zijn plicht herinneren: en niet vóór des avonds 8 uur verlieten wij deze stad. De lange straat welke wij doorreeden is tamelijk breed, en met goede huizen voorzien, zindelijk en vrij levendig; bijaldien het overige gedeelte der stad aan deze straat beantwoordt, is Amersfoort geen onaartige woonplaats. De koetsier, welken wij hier kregen, was een brutale jongen, die de borrelfles beter kende als de vriendelijkheid, en met wien wij vrij wat te sukkelten hadden; te meer daar ons voorspan zo onmiddellijk van voor de ploeg kwam en de paarden dus reeds afgewerkt waren. Ondertusschen bragten zij ons eindelijk 's nachts half één in het langewenschte dorp Voorthuysen. Dat hier alles in diepen rust gedompeld lag, zult gij ligt begrijpen. En dat onze aankomst vrij confuus was, is mede niet onnatuurlijk. Ik kan u echter zeggen dat wij, binnen een uur tijds, nu reeds volkomen verzadigd zijn en ons te bed gaan begeeven.

„11 Juny. Zeer voldaan verlieten wij heden morgen het „Hamburger Posthuis” van Wilbrink en beklommen ons rijtuig, 'tgeen nu met zes paarden bespannen was en, zonder voorrijder, alleen van de bok bestuurd werd. Het eentonige gezigt werd door niets afgebroken dan door de schilderachtige heuvel te Milgen en eenige uren verder, door het dorpje Hoog-Zoerel, aan den ingang van het fraaie Zoerelsche Bosch. In dit gelugt, hetwelk circa 30 Huishoudens sterk is, vindt men slechts één put, welke, bij groote droogte, maar éénmaal 's daags geopend wordt, om aan elk inwoonder zijn bescheiden deel te geven. Het bosch gedeeltelijk doorgereeden zijnde, hadden wij andermaal dorre heide, tot aan het vrolijke en aangename dorp Appeldoorn, terwijl wij ter zijde van ons het Loo zagen liggen. Hier zijnde, wierden wij door zwaare windvlagen overvallen, met regen en hagel verzeld. Het dorp Twello was het laatste vóór wij aan Deventer kwamen. De weg is hier zeer aangenaam, en loopt onder zware boomen tot aan den vrij hoogen IJseldijk, vanwaar wij een uitmuntend gezigt op de stad, de voorbijvlietende IJsel, en het aan deez zijde der rivier gelegen wandelbosch (de Worp genaamd) hadden.

„Na op de schipbrug ons passagegeld betaald te hebben, mochten wij elkander binnen Overijssel geluk wenschen. Daar het nog vroeg was, kregen wij spoedig een vrij goed middagmaal, in De Halve Maan, bij Meyer, zijnde dit het Posthuis. Even als te Amersfoort moesten wij hier zeer lang naar paarden wachten; de oude Commissaris was een waar caricatuur en niet meer in staat, zijn post naar eisch waar te nemen.

„Eindelijk geraakten wij in staat, onzen weg te vervolgen en deze oude stad te verlaten. Dan, vóór wij nog deszelfs grijze wallen uitreden, werden wij op onze vraag aan de koetsier, hoe laat wij te Delden konden zijn, zo onbeleefd en brutaal geantwoord, dat wij hem deden stillhouden, en ons bij den President-Burgemeester beklagden. Deze Heer, bij wien wij bekend waren, was zo goed, met ons naar het rijtuig te gaan en den koetsier een dugtige vermaaning te geven, ons voorts met hem weder

bevreedigende. Wij pakten ons dus weer in, wenschten Heer Burgemeester gezondheid, en reden verder. Aan het armhartige boerenherbergje, de Bartemsche Molen genaamd, kregen onze paarden te drinken, hetgeen aan de Wippert hervat werd. Nu begon de avond reeds te vallen, en wij gebruikten met horten en stooten, onzen avondmaaltijd in de koets. Het kostte dus niet weinig moeite, bij het gedurig schokken, onze gedekte tafel in order, en onze boterhammen cum annexis binnen het rijtuig te houden; dikwijls gaf dit stof tot hartelijk gelach, bijzonder als de wijnfles voor den dag kwam. De onkunde van onze voerman was oorzaak dat wij verdwaald raakten, en niet vóór des nachts te Delden aankwamen. Juist sloeg de klok 3 in den nacht; en de nachtwacht blies op zijn hoorn. Hier hadden wij dan weer gelegenheid, de Physionomieën van halfslappende wezens te bestudeeren....

„12 Juny. De ligging van dit vroolijke, zindelijke en welbehouwde dorp, Delden, (waardoor de postweg naar Munsterland loopt) wordt bovendien nog veraangenaamd door het fraaie landgoed van den Graaf van Wassenaar van Opdam, het Twickeler Bosch genaamd.

„13 Juny. Wij namen onzen weg over het vrij groote en niet onaartige dorp Hengelo, latende ter zijde van ons Born, Losteren en Oldenzaal liggen. Eenige morsige pleisterplaatsen deden wij ter loops aan en bevonden ons weldra over de grenzen”.

Zoo waren zij dus nu in ^{* * *}Duitschland, het doel van de reis, en kregen buitenlandsche indrukken. Te Bentheim verdiepten zij zich in de geschiedenis van het kasteel, maar waren met die plaats niet bijster ingenomen. Blijkbaar lag dit in de minder gelukkige keus van hun hotel, waar zij „voor de eerste maal bezoek van vlooiën hadden”. Daarom werd het verblijf er niet langer gerekt dan noodig was.

„De postillons, welke wij hier kregen, waren een paar lustige kaerels; bijzonder de ééne was een regt potsige snaak, die ons meermalen om zijn grappen deed lachen, bij voorbeeld met de dames de conditie maakte om voor haar op de hoorn te blazen, mits zij zongen, welke airtjes hij dan ook, hoewel gebrekkig, naspeelde. Ondertusschen waren wij ongemerkt tot Ohnen genaderd. Nabij dit dorp hadden wij onze muziek haast te duur betaald; want op eenmaal geraakte het rijtuig vrij wat over zijde. Zang en spel werd dus een weinig gemaatiger, en wij kwaamen des nachts, circa $\frac{1}{2}$ 11 uren gelukkig voor de gesloten poort van Rheina aan. Een geruimen tijd moesten wij hier vertoeven, en werden eindelijk door een paar gewapende burgers binnengelaten en tot aan ons Logement gebragt, (zijnde dit het Posthuis). Hier vroegen deze lieden aan onze postillons, wie wij waren, en vanwaar wij kwamen; waarop door onze vrolijke snaak geantwoord werd: „Wie, de Breur van de Prins van Oranje, kost Du det niet sehn?” met welk antwoord men zich vergevoegde. Misschien was de vraag hier louter uit nieuwsgierigheid gedaan, daar wij bij nacht reisden, en wel in een zwaar bepakte koets, met zes paarden bespannen; ten minste op andere plaatsen werden deze vragen niet aan de postillons, maar aan ons zelven gerigt; en spotternij zou men elders ernstiger opgenomen hebben. De wegen zijn hier over 't algemeen vrij goed, doch weinig belangrijk voor het oog.....”

Het eigenaardig mooi van het Westfaalsche heuvellandschap pakte hen het eerst bij Ipenbüren. Nadat zij hier, (14 Juny) zeer naar genoegen, met wijnsoep en eierkoeken gedineerd hadden, stapten zij om twee uur weer in hun rijtuig, „twee blaazende postillons, met de Pruysische Wapenschilden vercierd, sprongen op de paarden”, en vooruit ging het, met nieuwen lust.

„Uitgezonderd eenige weinige goede huizen is Ipenbüren niet meer als een Duitsch landstadje; maar deszelfs ligging is bekoorlijk. Onbeschrijfelijk treffend is het uitzigt van den berg, aan welks voet hetzelve ligt. Deze berg (veel hooger dan die, waarop Bentheim gesitueerd is) beklommen wij te voet, en genoten dus ruim al de schoonheden van den schilderachtigen omtrek. Hoe zagt was niet de onafmetelijke groene vlakte door steden en dorpen, bosschen, korenvelden en beken verfraaid! Terwijl zich het oog in het verre verschieft verloor! Hoe aangenaam, in één opslag dezen geheelen omvang te kunnen overzien! En hoe trotsch verhef zich onze standplaats boven den omringenden oord! Onbeschrijfelijk is de indruk, welke zulk een schouwspel, voor de eerste maal gezien, op iemand maakt!”....

Via het dorpje Lotte bereikten zij nog dien zelfden dag Osnabrück.

„Digt bij de stad moesten wij door nauwe watersteegen passeeren. Aan de poort werden ons door de wachthebbende officier onze namen en characters afgevraagd, alsmede de plaats onzer woning en waar wij heen gingen, alsook het Logement daar wij wilden overnachten. Ditzelfde werd binnen de stad herhaald; en ten overvloede moesten wij zulks in ons hotel nog eens zelf te boek stellen: geen klein blijk der goede politie.... Ons logement was De Roomsche Keizer genaamd, en op de markt, tegenover de Cathedrale kerk, niet onaangenaam gelegen. Behalven eene abdij zijn er 9 Roomsche en 3 Luthersche kerken. Bij het uitgaan zijner kerk zagen wij een Luthersche geestelijke, in zijn deftig plegtgewaad: in een lange zwarte tabbaard gekleed, met een breede witte geplooid kraag om den hals, en een gebedenboek in de hand, stapte deze eerwaarde grijsaard, met ongedekten hoofde, naar zijn woning. Hetgeen ons hier zeer vreemd

voorkwam, was, dat niettegenstaande den Zondag, alle winkels geopend waren en alle handwerken gedreven werden.

„De wegen over het armzalige en morsige dorp Hosterkappel, tot aan het veel aardiger Böhmté, waren zeer goed, en de gezigten vooral niet minder dan die der vorige dag. Schoone eikenbosschen, en bij afwisseling korenvelden, waarachter het verschieft op de onderscheiden reeksen bergen, maakten ons schier stom van verrukking.

„Bijzonder opmerkenswaardig was ons een extra zware eik, welke hier aan de weg staat, bij welke boom de koning van Engeland, op zijne jaarlijksche reizen naar Hannover, gewoon was uit het rijtuig te stappen, enkel om zijn in 't oog loopende dikte. De landbouw is in deze streken in veel beter staat als de veeteelt, schoon het winterkoren dit jaar zeer schraal stond. Het rundvee is klein en onaanzienlijk, meestal rood van couleur. Böhmté is een poststation. De postmeester was een waar origineel, maar zeer vriendelijk; in een blauwe lakensche jas, geele ledere broek en nette halve laarzen gekleed, was zijn satyrique kop met een schoone witte slaapmuts gekapt, terwijl een lange kabaalpijp hem tot scepter verstrekte. Hij regeerde, en verdeelde in zijn discours, geheel Europa; zodat wij, weder opstappende, nauwlijks tijd tot afscheid nemen vonden....

„Te Twiesen moesten wij ons middagmaal gebruiken in een boerenkroegje, daar niet veel te bekomen was. Ons diner was, in den rechten zin van het woord, *champêtre*, daar wij hetzelve onder een grooten lindeboom hielden. Een ommelet, zuur zwart brood en eenige harde eieren maakten de hoofdschotels uit, waarbij een glas bier (en een fles rode wijn uit onze eigen kelder), honger en dorst stilden. Bij ons vertrek hadden wij, met 6 paarden en 2 postillons, niet meer dan 54 stuivers hollandsch verteerd.

„Ons nachtverblijf (15—16 Juny) hielden wij in het vrolijke dorp Diepenauw. Aan het posthuis werden wij door den postmester beleefd ontvangen. Zeer vereerd betuigde zich de man, zulk een deftig gezelschap Hollanders bij zich te zien; om hiervan blijk te geven, verwisselde hij spoedig zijn witte muts voor een groote staart-paruik, dik en wit gepoederd. Vervolgens roemde hij, in het tweede oogenblik, de deugd onzer Hollandsche tabak, en verzocht zo vriendelijk die eens te mogen probeeren, dat wij hem dit verzoek toestonden: ten koste van onze pas gevulde doos, welke hij in twee pijpen geheel ledigde.....”

Over Boekhorst, Muschlen, Stolzenau en Liere, ging het nu naar het badplaatsje Rheeborgh, in een kleine vallei tusschen bergen gelegen. „Stel u voor, den berg af te dalen, en vóór u een veel hoger berg, tot aan deszelfs top met boomgewas beplant, uit welks groen eenige roode daken en witte muren schalkachtig te voorschijn komen. Verplaats u dan tusschen deze twee bergen in een zindelijk, van goede huizen voorzien dorp, en ziedaar u dan te Rheeborgh, even stom van verbazing, als wij bij onze eerste aankomst. Ja, vriend, reeds bij dien eersten aanblik wenschten wij allen, eenige dagen daar te vertoeven, doch moesten ons met weinige uren vergevoegen....”

Den 17en te Hanover aangekomen, namen zij hun intrek in het Hotel de Londres.

„Den volgenden morgen was ons eerste werk het huuren van een loondienaar, welke ons gedurende ons verblijf alhier tot leidsman zou verstreken. Dit soort van lieden zijn meer dan gemeene knechts, en weten meestal op een zeer geschikte wijze de vreemdelingen te onderhouden, brengen hun overal rond, geven onderrichting van alles waar vaste prijzen op gesteld zijn en behoeden hen voor bedriegerijen. Het is dus niet onnatuurlijk dat deze menschen goed betaald worden, te meer daar zij altoos fatsoenlijk gekleed moeten zijn. Als plaatselijke bediendens zijn zij verplicht, in handen der Magistraat, den Eed tot het getrouw waarnemen hunner bediening af te leggen. De persoon welke ons hier ten deel viel, is Carel Rhoffs genaamd, en voldeed ons in alle opzichten zeer wel. Bij zijn eerste inkomen hield ik hem veeleer voor een galant edelman dan voor een huurlakeij; doch bij nader inzien werd ik door zijn onderdanige beleefdheid van mijn dwaling teruggebracht. Zoo ras wij een accoord gemaakt hadden, begaven wij ons op weg om de stad te bezien....”

(Wordt vervolgd).

GEERTUIDA CARELSEN.

JOUR DE FÊTE.

Ets van Bauer.

Een feestdag in een zonnige Ooster-stad:
De minaret stijgt rank op boven 't hol
Van donkere hoefijzer-poort, en vol
Van feestelingen welt de plek: bespat
Door droppen zon de schaar, een lichten-schat
Op treën en voorplan; maar het dof gerol
Van schaduw te and'rer zij, in zwaar gebol
Van plechtgewaad en vaangewuif gevat.

Hoog steigert op het felle witte paard,
De standaards zijn ontplooid in breeden val,
Een ernstig rythme davert door het al.

't Is een visioen van zon- en schaduwvaart,
En hier beziet zich peinzend de Ooster-droom
In donk're diepte en gullen zonnestroom.

EDWARD B. KOSTER.

Foto C. Steenbergh.

DE EERSTE PLUK AARDBEIEN IN DE „SLOFFEN”.

BEVERWIJK EN ZIJN TUINBOUW.

VANAF het Noordzeekanaal ziet men Beverwijk liggen als een modern stadje tusschen wat geboomte, waarboven hoog de vierkante toren oprijst, toren, die als al de torens van Kennemerland, eertijds den plicht had, tot gids te dienen aan de schepen op de nabije zee.

Misschien zien we wat fijne masten van scheepjes in de haven, overblijfsel van de Wycker Meer, die eens zich daar breidde als een wijde inham van het IJ en het stedeke meermalen met hevige overstromingen bedreigde, totdat de plas in 1871 werd drooggemalen en ingepolderd.

Beverwijk is een dorp met steedsche allures, als hing het nog aan het oude stederecht, door Graaf Jan I van Holland aan het open vlek ontleend. Geen muren of stadspoorten hebben het stedeke ooit versloten of beschermd: 't heeft ten allen tijde open gelegen voor verwoestingen, aangericht door de vijanden der strijd-lustige, vrije Kennemers, het volk, dat niet wist van buigen onder vreemde heerschers, dat den moeizaam verworven grond liefhad als een kostbaar bezit en hem verdedigde met heldhaftigen moed.

In 1203 werd het stadje plat gebrand door Graaf Lodewijk van Loon, in de vijftiende eeuw door Hertog Albrecht van Saksen en nogmaals, in 1517, door den „Zwartten Hoop”, of de „Geldersche Vriesen”. Ook het beleg van Haarlem in 1573 ging niet ongeteld over de omliggende plaatsen heen; we lezen in de oude kronieken, hoe de Spanjaarden alle huizen van Beverwijk, op een twaalfstal na, deerlijk verwoestten en eene schans opwierpen aan de Wycker Meer.

De naam „Schans” werd in later jaren nog bewaard in den naam van een lustverblijf, dat verrees op die plaats; ook dit lustverblijf verdween en de tegenwoordige bewoners duiden met den naam „Schans” slechts een kort eindje straat aan, het Noordelijk uiteinde van het dorp.

Het lustverblijf „De Schans” had het lot gedeeld van zoovele der lustverblijven in Kennemerland, die eens zich rijden van Alkmaar tot Haarlem; van de meeste uit die rij is niets meer over dan een naam, die vage herinneringen wekt, doch andere hebben ook nog iets van het oude wezen behouden, al is de pretentieuze weelde der achttiende eeuw uit den aanleg der tuinen verdwenen, en zijn de woonhuizen naar anderen smaak gemeubeld.

Beverwijk zelf heeft weinig intiems in zijne rechte stratenrijen, met voor 't meerendeel moderne, eenvoudig-burgerlijke woningen, waar velen een niet te stil en niet te kostbaar buitenverblijf

zoeken. Want nog kan van het stadje getuigd worden, wat reeds in een kroniek uit 1750 wordt gezegd: dat „er onder de inwoners velen zijn, die van hunne overgegaarde inkomsten een stil leven zoeken”.

De hoofdstraat, „Breedstraat”, eens eene schoone, lommerrijke allee onder zware linden, heeft zijn statig aanzien ingeboet, sinds de strenge winter van 1890—91 de meeste boomen deed bevriezen; 't is nu een rommelige, open, breede straat met parkachtigen aanleg van gras en jonge boomen, die mogelijk voor een later geslacht weer intiemiteit en weldoende schaduw zullen scheppen.

De geschiedenis van Beverwijk bergt vele oude herinneringen, legenden uit den ver-affen tijd, toen de plaats Aagtenkerk heette naar de Agatha-kapel, gesticht ter nagedachtenis van de maagdelijke heilige, die den marteldood stierf ter wille harer eerbearheid. De heilige zelf daalde later uit den hemel ter bescherming van eene andere onschuldige maagd, door een hertog der Noormannen belaagd, en de bedevaarten naar de kapel der heilige Agatha gaven het stedeke den naam van Beëvaartswijk of Beverwijk.

In later tijd was het Vondel, die zong van Beverwijk, waar hij gaarne toefde op den Huize Scheybeeck, het lustverblijf van den Amsterdamschen koopman Laurens Baeck; op de natuur daár inspireerde hij tafereelen uit den Palamedes, en in dartelen zin liet hij schalksche dichtjes vloeien aan Katharina Baeck, „het Wycker Bietje”.

Al dreigde het soms, de huizinge Scheybeeck ontkwam tot nu toe aan sloopende handen, en ligt daar nog, zooals Vondel zong:

O hofstee, lustprieel der wijzen!
Hoe heerlijk zien wij nu alree
Uw hoog geboomt' ten hemel rijzen
En kijken over duin en zee.

Door de vertrekken van het oude lustverblijf wemden vele en velerlei geslachten en individuen, die er niets achterlieten dan een naam, een vagen klank, doch Scheybeecks roem zijn de namen van Vondel en Hooft, want ook Hooft, de zangerige zwerige „hoofdsche” dichter was er menigmaal een welkome gast.

In lateren eeuw bloeide opnieuw in Beverwijk eene kleurige bloem uit der letteren kunst, toen Wolff en Deken in „Lommerlust” schreven, hunne romans, zedenbeelden der achttiende eeuw met zijne weeldeverfijning, die, in Frankrijk op de spits

gedreven, ook hier het uiterlijke leven aantastte, al bleef in diepere lagen onze oud-Hollandsche, burgerlijke degelijkheid ook gespaard. Saartje Burgerhart moge wat lichtvaardig zich laten meevoeren door den verleidelijken jonker, haar eer blijft haar 't dierbaarst goe,d en we zien haar ten slotte als eerzaam-gehuwde, deftige koopmansvrouw in veilige haven geland.

Lommerlust, waarschijnlijk slechts eene bescheiden hofstede, is verdwenen; op die plaats staat de pastorie der Katholieke kerk.

Van de oude lustverblijven zijn nog over, zij 't niet in de oude glorie: Beeckzangh, achter Scheybeek gelegen, Westerhout, het huis in modernen stijl herbouwd, Assumburg, verlaten en gedoemd tot geheel verval, en het Huis Marquette, dat met Scheybeek 't meest bewaard heeft van het oude schoon.

Wel liggen Assumburg noch Marquette eigenlijk binnen de gemeente Beverwijk, waarvan de grens vrij eng de dorpskom omsluit, doch de spreektaal trekt hen bij Beverwijk en noemt ze als eene aantrekkelijkheid voor de bezoekers van het stedeke.

In oude kronieken is herhaaldelijk sprake van Beverwijk; in 1303 kreeg het vlek vergunning, eene jaarlijksche leermarkt te houden, die tot in de achttiende eeuw beroemd is gebleven; in die latere eeuw had het zijn bekende paarden- en varkensmarkt, en lezen we dat „de Hooge Vierschaar van den Lande van Blois er werd gespannen”; zelfs was de Baljuw, bij bijzonderen lastbrief, tevens Hoog-Schout van de stede Beverwijk.

En ook is reeds in die oude kroniek aangeduid, waardoor Beverwijk in onzen tijd van zich zou doen spreken.

„Vele ingezetenen”, meldt de oude historieschrijver, „vinden hun bestaan uit de omgelegene tuinen, waarvan de vruchten, zoo Wijcker bessen, peulen, Velzer kersen en andere, zeer smakelijk zijn, en naar Haarlem, Amsterdam en elders verzonden worden”.

Dat „elders” uit de oude kroniek heeft zich de laatste jaren uitgebreid tot ver buiten de grenzen van ons land, doch 't zijn nu niet langer hoofdzakelijk „bessen” en minder nog „kersen”; aardbeien is Beverwijks hoofdproduct of liever van de „omgelegene tuinen”. Want de gemeente Beverwijk bergt bijkans geen grond, voor tuinbouw in gebruik: de tuinen liggen onder Wijk aan Duin, Velsen, Heemskerk en verder nog, tot Alkmaar toe, doch Beverwijk is het middelpunt, de marktplaats en de plaats van waaruit de volle wagons geurige aardbeien worden verzonden tot ver in Duitschland, ja tot aan de Russische grens.

Alleen de paar allerlaatste jaren werden ook vanuit Velsen enkele wagons verzonden.

In vroeger jaren, kort geleden nog, voorzag Beverwijk voornamelijk Amsterdam van aardbeien, die in den pluktijd dagelijks per boot verzonden werden of liever gebracht door de venters zelf, die ze in Amsterdam verkochten.

Querido geeft in zijn „Menschenwee” een, zij 't ook door kunstenaarsoog verhevigd beeld, van de aardbeienmarkt en 't vervoer naar de hoofdstad; merkwaardig, op te merken, dat zoo korten tijd geleden nog, de handel naar Duitschland niet bestond of zoo luttel was, dat Querido er niet van spreekt, terwijl nu die handel veel grooter omvang heeft gekregen dan die in eigen land.

Verschillende oorzaken hebben daartoe medegewerkt in onderlinge wisselwerking.

Jaren geleden werden wel aardbeien naar Engeland uitgevoerd voor de jamfabrieken daar, doch dit alleen, wanneer de oogst zóó overvloedig was, dat in het binnenland geen loonenden afzet meer gevonden werd; de Engelschen toch betaalden lage prijzen.

De aardbeiensorten, toen gekweekt, zoogenaamde zoete Franschjes, en „zuurtjes” leenden zich minder goed voor verre verzending; nu wordt hoofdzakelijk de Jucunda gekweekt, een groote, sterke vrucht met stevig vleesch, die geschikt is voor export. De Jucunda heet in de spreektaal der aardbeienstreek „Amazone” en zoo wordt wel schertsend aan Beverwijk den naam gegeven van „Amazonenland”.

Omstreeks 1902 begon de eerste verzending naar Duitschland; toen trokken een paar ondernemende kweekers Duitschland

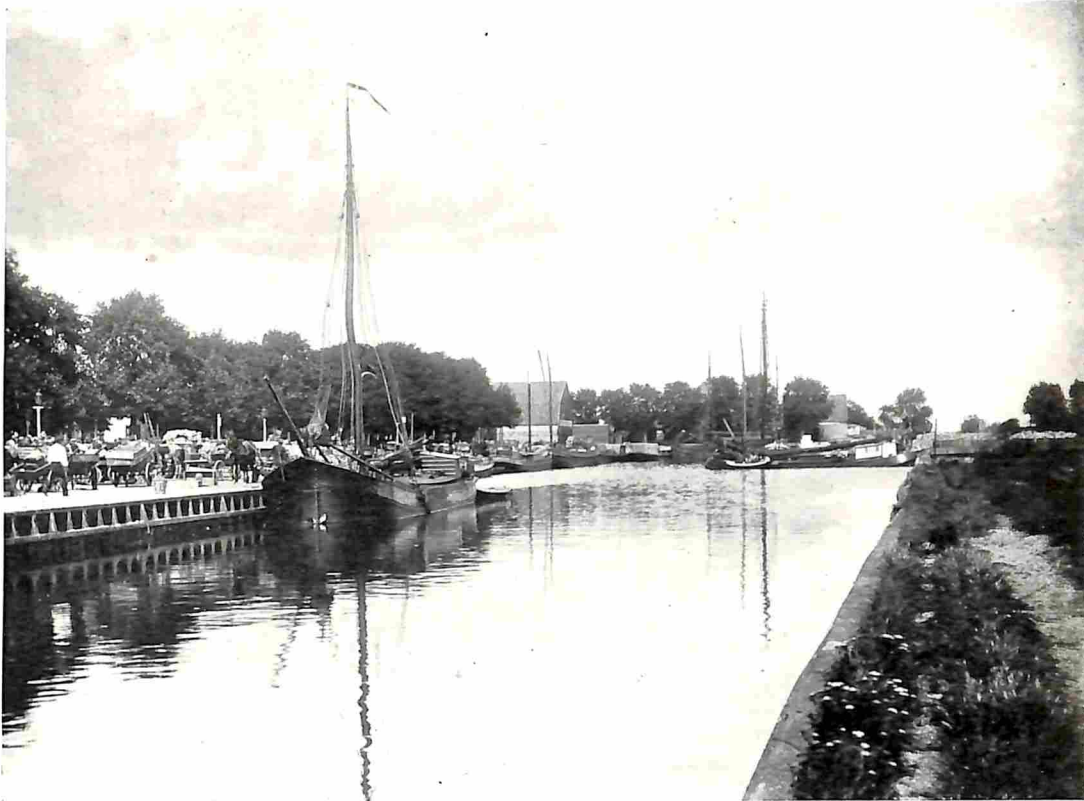

Foto C. Steenbergh.

BEVERWIJK. DE HAVEN.

in, toonden daar aan fruithuizen en jamfabrieken een korfje Beverwijksche aardbeien en wisten zich enkele bestellingen te veroveren. Deze reis was een begin van den opbloei van het bedrijf, zeker niet voorzien door de beginners: de kans was gunstig, omdat in Duitschland de aardbei vroeger rijpt dan bij ons, en de onze dus als opvolgers dienst doen... nu, na zoo korte jarenreeks, voert trein na trein de vrucht over de grenzen; in Januari trekken de reizigers Duitschland in om bestellingen op te nemen, en tusschen Alkmaar en Haarlem is meer dan 300 Hektare in gebruik voor aardbeienteelt. Steeds meer grond wordt er voor ingenomen: ook in deze streek leggen de bosschen het af tegen de behoefte van het bestaan.

De losse zandgrond van Kennemerland is juist, wat de aardbei noodig heeft; op kleigrond geeft de plant overvloedig lof, maar bijna geen vrucht; een Hektare zandgrond schenkt den aardbeikweker jaarlijks ongeveer 10000 K.G. aardbeien.

Wie in Mei door de achterlaantjes en wegen om Beverwijk dwaalt, ontwaart, tusschen groenten- en bloembollenkwekerijen, wijde velden met aardbeien beplant, nu bezaaid met witte bloesemsterretjes; straks, in Juni en Juli, is de lucht zwaar doorgedruerd van het aroma der rijpe vruchten; jong en oud, vooral kinderen, vrouwen en ouden van dagen, al wat te zwak is voor het zwaardere werk in de tuinen, ligt uren lang in moeizamen, verstijvendem buk te plukken. De spanen korfjes, „sloffen” zooals ze hier heeten, worden door de rappe vingers gevuld en op de karren gestapeld, die ze naar de afslag-

Foto C. Steenbergh.

BEVERWIJK. DE GROENTENMARKT.

Foto C. Steenbergh.

BEVERWIJK. TRANSPORT VAN DE AARDBEIEN.

plaats bij het station brengen. Deze „sloffen” zijn eene bijzonderheid van Beverwijk, waar Aalsmeer zijne aardbeien in potten verzendt; de spanen mandjes worden hoofdzakelijk in Duitse fabrieken gemaakt.

Dicht bij het station dient onder anderen het onderstuk van een ouden korenmolen, in 1771 reeds genoemd, tot veilinggebouw; de verzenders zitten er in het rond, en de wagons der kweekers denderen binnen met rumoerig geraas; er wordt gewogen, schreeuwerig geboden en schreeuwerig toegewezen; dan onmiddellijk wordt de waar in de gereedstaande wagons geladen van den trein, door de spoorwegmaatschappij uitsluitend voor het vervoer van aardbeien bestemd.

In 1904 was de uitvoer niet meer dan 80 wagons; in 1909 400 en in 1911 600 wagons, zóó snel breiden handel en cultuur zich uit.

De wagons zijn zoogenaamde open veewagons, dat wil zeggen wagons met latwerk aan de kanten; in dichte wagons zouden de vruchten te veel verbroeien en spoedig bederven. Doch in de open wagons waren de mandjes blootgesteld aan het dwarrelende zomerstof, aan rook van den locomotief ook: de kweekers zagen, wat gevaar hierin lag voor minder frissche aankomst der vruchten, en bedekten de gevulde sloffen met vloeipapier, doch in de treinzuging warrelde de lichte bedekking weg. Toen scherpte de nood het vernuft, en werden de wagons aan de binnenzijde langs de latten met dun katoen bekleed, dat vrij toegang geeft aan de lucht, doch stof en rook weert.

Zoo kunnen de Berlijnsche warenhuizen, de fruitverkoopers

gemaakt met het kweeken onder glas van vroege voorjaarsgroenten, waarin ook eene toekomst gezien wordt, nu in Duitschland de trek naar onze Hollandsche groenten meer en meer toeneemt.

't Ontbreekt echter den kweekers geheel aan eenige wetenschappelijke voorlichting; geen tuinbouwcursus of tuinbouwschool wijdt hen nog in in de wetenschappelijke geheimen van het vak... ook dit is nog voor de toekomst.

Het kweeken van aardbeien, op zich zelf, vraagt weinig kennis en weinig zorg, doch de grond zoo productief mogelijk te maken en ziekten in de planten te bestrijden, dat moet geleerd worden, zij 't empirisch of gesteund door theoretische kennis.

Voordat de jonge aardbeiplanten in het vroege voorjaar gezet worden, wordt de grond drie voet diep omgespit en bemest met koemest. De planten worden op bedden geplant in twee rijen op flinken afstand van elkaar; ze planten zichzelf voort door de ranken, en vullen zóó dien afstand aan.

Het eerste jaar wordt in het onbeplante middenvak groente geplant of wel bloembollen, als gladiolen, die in de laatste jaren een tijd van opleving en hooge prijzen doormaken; dit eerste jaar toch telt voor den aardbeienteelt niet mede, de planten dragen dan nog weinig of geen vruchten; zelfs wordt, om den groei der planten te bevorderen, vaak de bloesem er uitgeknepen.

In het najaar sterft het loof af, en het doode loof dekt de planten tegen strenge vorst; in 't voorjaar wordt het dorre loof weggeharkt en dien zomer begint de kweeker vruchten te oogsten van de steeds dichter en weliger groeiende planten.

Drie jaar kan hij oogsten, daarna worden de planten afgeschoffeld, want om rijkelijk vruchten te dragen, vraagt de aardbei, als de meeste planten, wisselbouw. Om altijd oogst van vruchten te hebben, beplant een goed kweeker dan ook niet meer dan een derde van zijn land tegelijk met aardbeien.

De grond, die drie jaar achtereen aardbeien gedragen heeft, is daarna bijzonder geschikt voor tulpenteelt en omgekeerd laten tulpen veel voedingsstof voor aardbeien in den grond achter, zoodat wisselbouw tusschen deze beide producten zeer loonend is en meer en meer bedreven wordt.

Beverwijk krijgt ook van jaar tot jaar meer bloembollenvelden: hyacinten en bijgewassen, doch als hoofdzaak tulpen, en de vreemdelingen, die in het voorjaar de bloembollenstreek bezoeken, kunnen ook hier menig schoon uitzicht op 't kleurige bloemtafreet genieten.

Aan de Beverwijksche haven wordt driemaal 's weeks groenteveiling gehouden; sinds korten tijd werd daar een nieuw veilinggebouw geopend, met overdekte opslagplaats.

De aardbeien worden 's morgens om negen uur geveild en nog eens 's middags van vier tot vijf; heel het plaatsje is tegen die uren vervuld van ruchtig kargedreun, geschreeuw en gelach, van kermend geblaf

Schnabel sc.

Foto C. Steenbergh.

BEVERWIJK. DORPSSTRAATJE.

en gejangk der zwoegende karrehonden. Op zondagen en in late avonduren komt over de jongens en meisjes, na den dagelijkschen zwoeg, eene roezige, wilde opgewondenheid, en als in late avonden nog rumoerig lachen klinkt en ruwe woorden, die soms in vechtpartijen zich uitleven, dan zeggen wel eerzame burgers in hunne besloten huizen of nette, veilige tuintjes: „je kunt wel zien, dat de aardbeien rijp zijn!”

De aardbeihandel voert geld in 't plaatsje: verleden jaar was de opbrengst uit Duitschland alleen $\frac{1}{2}$ miljoen gulden en menige kweeker, moeizaam van arbeider omhoog geklommen, waartoe het kleinbedrijf hier nog mogelijkheid biedt, ziet met eenige verbazing die verdienste aan, omdat hij nog niet weet, hoe hooger levensstandaard te genieten.

Kleinbedrijf is de Beverwijksche tuinbouw nog bijna geheel en al; wel zijn er eenige verenigingen van exporteurs, o.a. de vereniging „Kennemerland”, doch deze omvatten nog lang niet alle grootere kweekers. Toch zal op den duur samenwerking nuttig blijken en noodig zelfs, ook om gezamenlijk op te treden tegen wetten of maatregelen, die het bedrijf dreigen te belemmeren. Zoo zien nu de kweekers als eene dreiging de tariefwetten, die, vreezen zij, uit Duitschland represaillemaatregelen zullen uitlokken, waardoor aan den opkomenden grooten tuinbouw een knak zou worden gegeven, gevoeliger dan de belasting van 6 cts. per Kilo, waarmee Duitschland in 1906 de aardbeien belastte. Door dezen maatregel werd een oogenblik de prijs gedrukt, doch deze kwam daarna weer op: groter druk echter zou, naar het gevoelen der kweekers en exporteurs, zeker groot nadeel doen. En de tuinbouw geeft een belangrijk deel der bevolking van het oude stedeke zijn bestaan: in aansluiting er mee vinden we er een paar fabrieken, tot het conserveeren van groenten en vruchten.

Aan eene vroeger bloeiende industrie herinnert nog eene azijnmakerrij, en als nieuwe kunstnijverheid voor ons land vinden we in Beverwijk eene weverij van Perzische tapijten, waar de kleurige wol uit het Oosten in eigen typisch Oostersche patronen verwerkt wordt. Voor de hooge weefgetouwen zitten klein de blanke Kennemer meisjes en weven met rappe vingers de patronen door donkerkleurige vrouwen, in verre landen, verbeeld, en deze kinderen, voor wie dat Oosten een vreemde wereld is, die ze nooit zullen kennen, herscheppen onder leidende hand schier onbewust Oostersche schoonheid....

Zoo snoert in onzen tijd één band heel de wereld saâm.

ANNA VAN GOGH-KAULBACH.

LANGEAIS. BINNENPLAATS VAN HET KASTEEL.

DE KASTEELLEN LANGS DE LOIRE.

V. LANGEAIS.

WEDEROM brengt een goede, een beste vriend zelfs, ons van Chenonceaux naar Tours, waar wij natuurlijk verblijf nemen in het Hôtel de l'Univers, dat niet alleen in naam, maar werkelijk het hôtel van het Heelal is, want iedereen, die in Touraine reist, of gereisd heeft, logeert, of heeft gelogeed in dit uitstekende zwaantje. Men ontmoet er altijd vrienden of bekenden, of hoort dat vrienden of bekenden er geweest zijn.

Het traject van 32 kilometer heeft ons hongerig gemaakt, en wederom loven wij dankbaar en voldaan „l'art culinaire” der Franschen, een talent, dat vooral in Touraine bijzonder tot zijn recht komt. Is het de lucht, of de omgeving, of wel de wijn? De stad Tours kan geenszins, als Blois, bogen op 't bezit van een prachtig kasteel. Even buiten de stad ligt het oude Plessis-les-Tours, dat wil zeggen de treurige overblijfselen daarvan, eenmaal het geliefkoosde kasteel van Lodewijk XI, alwaar hij in 1483 stierf. Wij denken er aan de boeiende beschrijvingen van Walter Scott, in „Quentin Durward”, aan les Dames de Croye, Dunois en d'Orléans, vooral aan Lodewijk XI met zijne twee vertrouwelingen, Olivier le Daim en Tristram l'Ermite — en wij gevoelen ons bitter te leur gesteld, want de plaats is vervallen, vervuild zelfs, en van het prachtige park is niets overgebleven.

Om een denkbeeld te krijgen van wat Plessis-les-Tours heeft kunnen zijn, moeten wij Langeais gaan zien, dat in 1464 in denzelfden trant gebouwd werd, door denzelfden bouwmeester,

zeker Jean Bourrée, een der raadslieden van Lodewijk XI.

Van Tours volgen wij, na de Loire over de Pont de Tours te zijn overgestoken, in Zuid-Westelijke richting, den rechteroever der Loire en komen, langs de kasteelen van Luynes en Cinq Mars, die van weinig belang zijn, over een afstand van ruim 24 kilometers, voor het oude Château de Langeais, een versterkte burcht uit de 15^e eeuw, een meesterstuk van militairen bouwtrant uit die dagen.

Hoewel in mindere mate, geeft het toch, evenals Chambord, den indruk van een zware steenmassa. Het uiterlijk moge echter koud en gestreng zijn, daar binnen rust, op een schat van oude meubelen, gobelins en kunstvoorwerpen, een zacht gulden waas over teedere, half vergane tinten van vroeger, een fantastisch half-donker, waarin wij de schimmen der oudheid terugroepen.

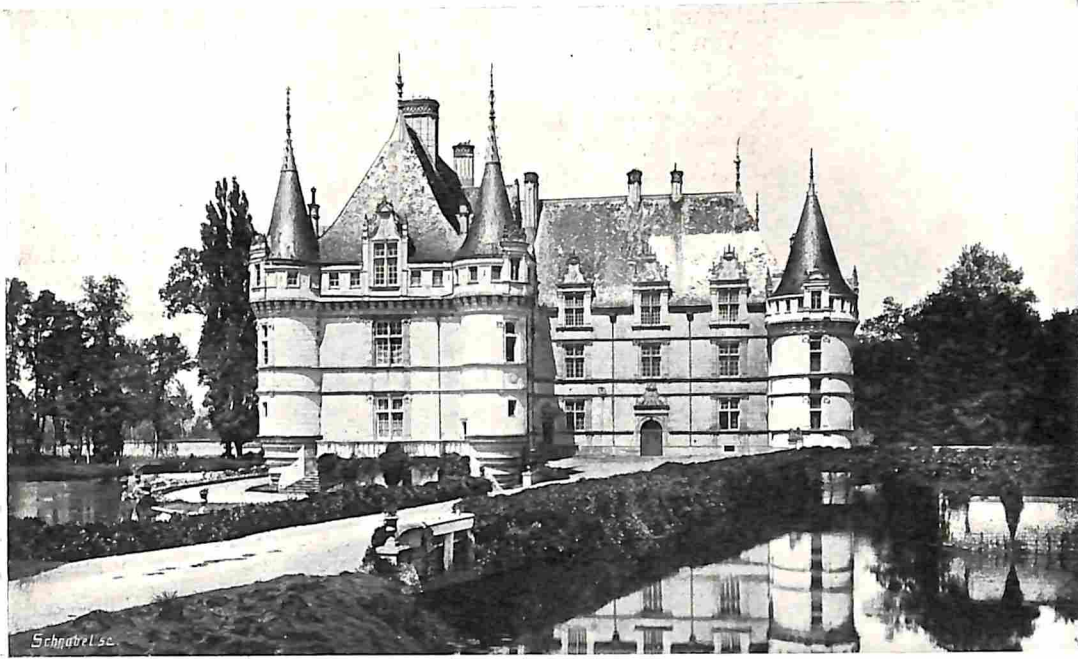
Langeais, het oude Alingavia, was, evenals Amboise, ongeveer 400 jaren vóór Chr., de woonplaats van een Celtischen stam, en nadat het aan de Romeinen had toebehoord, waarvan nu nog sporen te vinden zijn, streek ook hier de Zwarte Valk, Fulk Nerra, neder, en bouwde er een vesting, die gedurende den Honderdjarigen oorlog met Engeland vernield werden, waarvan slechts eenige muren bleven staan. Op de Romeinsche fundamenteën en met bijvoeging der overblijvende muren van Fulk Nerra, bouwde Jean Bourrée in 1464 het Château de Langeais zooals het nu nog bestaat. Met groote smaak en ten koste van ontzettende sommen, heeft de tegenwoordige eigenaar, Monsieur Jacques Siegfried, gerestaureerd, wat de tand des tijds en moedwillige vernieling wegbraken. Het inwendige is zoo compleet

mogelijk in den oorspronkelijken stijl hersteld en vormt een harmonieus geheel van gebeeldhouwd eikenhout, tapijtwerk langs de muren, en warm gekleurde, steenen bevoering. Vooral de Salle des Gardes is prachtig, de muurschilderingen zijn van de hand van Lameire, en de verdere versiering spreekt van Anne de Bretagne, wier wapenschild, hermelijn en cordelière overal is aangebracht.

Het huwelijk van Anne, Duchesse de Bretagne, met Karel VIII van Frankrijk, werd alhier in 1491 gesloten. In het huwelijkscontract had de berekende „Bretonne” zelf vastgesteld, dat, ingeval zij haar echtgenoot overleefde, diens opvolger, met den Franschen troon, tevens hare hand zou moeten aanvaarden, wat inderdaad geschiedde. Tweemaal werd Anne de Bretagne als koningin van Frankrijk gekroond, en Brantôme, steeds enthousiast, schrijft over haar-

„Anne, qui fut femme de deux grands rois;
En tout grande cent fois, comme reine deux fois.
Jamais reine comme alle, n'enrichit tant la France,
Voilà que c'est, d'avoir une grande alliance.”

Toen Lodewijk XI stierf, werd zijn oudste dochter, Anne de Beaujeu, aangesteld als Régente voor haar zwakken, half idioten broeder, Karel VIII. Bretagne was een machtig en onbuigzaam hertogdom, daarbij zeer rijk, en de knappe Regentes begreep zeer goed, dat zij nimmer met geweld het machtige Bretagne bij de Fransche kroon zou kunnen voegen. Anne de Beaujeu was een echte dochter van Louis le Politique, en verwachtte meer van verbonden, dan van krijgsgeweld. Zij stelde dus een huwelijk voor tusschen haar broer, den Franschen koning, en de rijke erfgename van Bretagne, waardoor Frankrijk machtiger en rijker, en Bretagne groter werd. Dit huwelijk maakte tevens voor goed een einde aan de vijandelijkheden tusschen Frankrijk en Bretagne, na Bourgondië het machtigste leengoed.

OOSTGEVEL VAN HET KASTEEL VAN AZAY-LE-RIDEAU.

Evenals Chenonceaux voornamelijk spreekt van Diane de Poitiers, spreekt Langeais voornamelijk van Anne de Bretagne.

Het mooiste gezicht op het geheele Château heeft men van de binnenplaats, bijna geheel omgeven door de zware muren, geflankeerd door ronde en achthoekige torens. Onder het dak, om het geheele kasteel heen, loopt een uitstekende galerij van grijzen steen, dienende voor de wacht, die, op de chemin de ronde, vanuit de talloze kleine vensters, naar alle windstreken over de geheele Loirevallei kon uitzien, van het woud van Chinon, ten Zuiden en ten Zuidwesten, tot waar Oostwaarts de torens der Kathedraal van Tours zich flauw afteekenen.

Niettegenstaande den zwaren, gestrengen stijl van het geheel, is Langeais geenszins ontbloot van een zekere sierlijkheid; dit kasteel duidt den waren overgang aan van de massieve, middel-eeuwsche vesting, tot het bewoonbare Fransche kasteel der 15^e eeuw, en spreekt van de in-aantocht-zijnde veranderingen, welke de Renaissance met zich zal brengen.

Het was te Langeais, dat Karel VIII plannen maakte voor zijn legertocht naar Milaan, het begin der oorlogen in Italië, die Frankrijk zulke reuzenoffers kostten aan menschenlevens en geld, — maar tevens de eerste schrede in de richting van het licht, waarvan Karel VIII slechts flauwe stralen mee terugbracht, doch dat onder Lodewijk XII, vooral onder François I als een zoon van glorie over Frankrijk straalde. Frankrijk alléén kon deze nieuwe beweging, die van Noord-Italië uitging, ten volle beseffen, en omzetten in twee machtige stroomen, de Renaissance, die zich van de Christelijke leer verwijderde, en die der Hervorming, trachtende er dichter bij te komen — de school van Rabelais en Voltaire ter eener, die van Luther en Calvijn ter ander zijde.

Toen de jonge koning in 1498 plotseling en onverwacht te Amboise stierf, bleef Anne de Bretagne nog korten tijd te Langeais verblijf houden, huwde toen den opvolger van den troon, en bracht de rest van haar leven grootendeels door te Blois.

Wij kunnen Langeais niet verlaten, zonder te denken aan den grooten Rabelais, wiens nederige woning in de schaduw van het kasteel lag, en in gedachte hooren wij er het schaterlachen weerklinken, dat hij met de voorlezing van zijne Heldhaftige Daden van Pantagruel, aan het hof ontlokte.

In latere jaren ging Langeais van de eene hand in de andere over; het was voor korten tijd eigendom van Louise, dochter van Hendrik, Hertog de Guise, daarna behoorde het aan den ongelukkigen Cinq Mars, en ging in 1765 over aan den Hertog de Luynes.

Honderd jaren later kwam het in 't bezit van den tegenwoordigen eigenaar, en geen kostbaar, oud, historisch kasteel zou een beteren meester kunnen wenschen. Niet alleen het kasteel, ook de tuinen en het omringende park zijn tot in de kleinste kleinigheden keurig onderhouden en getuigen van den smaak en de kennis van den tegenwoordigen bezitter.

AZAY-LE-RIDEAU.

Het valt moeilijk te beslissen, welke der twee kasteelen het fraaiste is, Chenonceaux of wel Azay-le-Rideau. Beide zijn meesterstukken van Renaissance-bouwtrant, en hunne ligging komt de volmaaktheid zóó nabij, dat eene beslissing ten gunste van het eene of het andere bijna onmogelijk is. Langs de terrassen en onder de bogen van Chenonceaux dansen de golfjes der Cher vroolijk kabbelend voorbij; Azay-le-Rideau weerspiegelt te midden van prachtige boomen en waterleliën in het kristalheldere oppervlak der Indre.

Azay-le-Rideau is geenszins belangrijk wegens de geschiedenis van zijn verleden, maar wel als zuiver type van vroege, Fransche Renaissance, onaangetast door Italiaansche invloed. Ontbloot van een belangrijk historisch verleden, vinden wij hier

echter alle personen vereenigd, die in de andere kasteelen een rol speelden, in den vorm eener kostbare en zeer belangrijke collectie van historische schilderijen, die door den grootvader van den tegenwoordigen eigenaar, den Markies de Biencourt, verzameld werd. Alle eeuwen der Fransche geschiedenis zien van de met fraaie houten paneelen besloten wanden op ons neer, in de boven- en benedenvertrekken, overal. Maar de grootste schatten hangen beneden, in den ruimen, sierlijken salon, waar wij in onze verbeelding in den reusachtigen schoorsteen een groot houtvuur zien branden, waardoor 't vertrek met een fantastisch dansend schijnsel verlicht wordt, en denken dan aan de regelen van Gauthier:

„D'un reflet rouge illuminée
La bande se chauffe les doigts,
Et fait cercle à la cheminée
Où tout à coup flambe le bois.
L'image au sépulcre ravie
Perd son aspect raide et glacé,
La chaude pourpre de la vie
Remonte aux veines du passé.”

Wij zien er Valois, Guises en Bourbons, Koninginnen en favorites eensgezind de verkleumde, bleeke vingers uitstrekken naar den verwarmenden gloed, om bij het aanbreken van den dageraad door een tooverslag weder terug te keeren in de lijsten, waarin zij overdag gevangen gehouden worden.

Wederom, en voor de laatste maal, treffen wij hier een trap aan, het fraaiste voorwerp van 't kasteel, versierd met de beeltenissen der Fransche koningen.

Het kasteel, zooals het daar nu staat, werd gebouwd door zekeren Gilles Berthelot, gedurende de regeering van François I, wiens salamander wij er veelvuldig zien aangebracht, te zamen met de cordelière zijner vrouw, Claude de Bretagne, die dit zinnebeeld ontleende aan hare moeder, Anne de Bretagne. Het kokette kasteel veranderde dikwijls van eigenaar, en behoort nu aan den Vicomte de Larocque-Latour, die het keurig onderhoudt. De zuivere atmosfeer van Touraine liet het witte uiterlijk onaangetast en rein, en binnen in 't kasteel ligt, evenals te Langeais, een zacht waas van herinnering en fantasie, over schatten van ouderdom en verbleekte tinten, geen vergane grootheid, zooals in Chambord, maar de zoete geur van een groot verleden.

(Slot volgt).

M. FRIESWIJK—DE BAS.

DE BEIAARDKUNST VAN JEF DENIJN.¹⁾

MECELEN is eene oude, eigenaardige stad. Tot vóór enkele jaren waren al de gebouwen die ons de voorouders als kunstbakens hadden achtergelaten, nog overdekt met patine of kalklagen; de zware hand van den tijd, die verwoest maar ook verfraait, zwaaide nog haar stevigen scepter over gansch de stad.

Nu nog is de stad mooi... en stil. O die heerlijke rust in de stilte der straten! Die karakteristieke oude puntgevels, die schilderachtige hoekjes en achterbuurten! De kronkelende Dyle die met hare verscheidene armen zoo lieflijk door de stad slingert, tusschen vervallende huis- en kaaimuren, waar het jong groenende leven wortel schiet in de mortellagen en zich zoo vredig spiegelt in het effen water! Maar schoon vooral is de stompe toren van 97 meters hoog; de toren die in elk vergezichtje, in elk schildertafereeltje haast, boven de roode daken van elk steegje gebiedend komt opdagen en alles, ver in het rond, overheerscht.

Geen wonder dan ook dat van wijd en zijd, en vooral de Maandagen van Juni, Augustus en September, talrijke vreemdelingen in onze straten komen rondwandelen om de innige sensatie der nevelkleurige herinnering aan het verleden, dat hier nog zoo levendig droomt, te voelen en te genieten.

Doch meer nog komen ze om de keurklokken van den grooten Hemony²⁾ te hooren zingen, daar deze thans, onder de hand van een beroemd kunstenaar, samenklinken in een volmaakt geworden speeltuig dat de diepste gevoelens van een kunstenaarshart vertolken kan.

Het is immers zoo heerlijk in de schoone zomeravonden, terwijl reeds de maan boven de donkerende daken komt glimmen en over onze hoofden de pinkelende sterren als gouden knopen in de blauwe hemeltent staan te blinken, van uit den door jaren

1) Het is misschien niet geheel overbodig — al zal het onzen lezers zeker na lezing van dit artikel duidelijk geworden zijn, dat een beiaard is, zou zeggen: „die schoone Hollandsche klokken of (Hugo Vernest 2) Hemony, de Amsterdamsche taal toch!) een carillon. RED. bekend als de Stradivarius der klokken.

vergrijsden torenreus de tintelende, rinkelende melodietjes te hooren naar beneden buitelen, terwijl de zwaargrommende begeleidingsstemmen de eersten om hunne al te dwaze vlucht en de uitbundige levensvreugd schijnen te bestraffen.

Zoo heerlijk is het, daar in de godsdienstig-stille, luisterende straten, de verzuchtingen op te vangen die, op vleugelen van kunst, tot ons nederzweven en weer zoo menig vergaan gevoel, zoo lang vergetene smart, een roes van vroegere blijheid in ons hart komen opwekken.

Jef Denyn is werkelijk een groot kunstenaar! Hij is meer! Hij is immers de opwekker eener verjongde kunst, de stichter eener nieuwe school, het uitgangspunt der moderne richting in de beiaardkunst.

Beiaardkunst?.... Het woord klinkt ons nog vreemd in de ooren! Bestond er wel eene beiaardkunst?

Vóór hem toch hing bij ons, in Vlaanderen, zoo menig klokken-spel bestoven en vergeten, zoo menige toren liet niet anders hooren dan, elk half uur, een zaagdeuntje.... „l'heure inattendue et folle.... réveillant sans pitié les dormeurs ennuyés”, zooals Victor Hugo het noemde, eigenaardig voorzeker, maar verre, zeer verre van Kunst! Er leefden geene virtuozen meer als Van den Gheyn 1) en Haverhals 2); de beiaard was nog enkel geschikt om feestvierende menigten of woelende straatbengels op te vroolijken. Geen wonder ook! Zooals het speeltuig was ingericht, kon men slechts ten koste van bovenmenselijke krachtsinspanning tot een bevredigenden uitslag geraken: de verbindingen liepen, langs alle omwegen, in het wilde, van het klavier naar den klepel der klokken; deze hingen maar al te vaak als een sieraad in kring haast buiten den toren en de klepels zelf konden in alle richtingen wegzwieren om den ijverigen beiaarder stroomen zweet af te persen en zijn spel gansch onregelmatig te maken.

Wel mochten bekwame werktuigkundigen, die ongelukkiglijk geen klokkenisten waren, spitsvondige stelsels uitvinden en onze beiaarden begiftigen met een eenvoudig pianoklavier, waarop iedereen, maar niemand goed, kon spelen. De kunst was er niet mede gediend.

De Denyn's, vader en zoon, bleven in de overlevering en maakten door opvolgende verbeteringen het oude, al te rudimentaire speeltuig vatbaar voor kunstuiting.

Het klavier wordt nog met de vuist bespeeld maar de stof, de omzetting en de valdiepte der toetsen zijn nauwkeurig onderzocht en verbeterd geworden. Het voetklavier, dat nog als vroeger met den voet getrapt wordt, werd volgens nieuwe maten ingericht. De verbindingen geschieden eveneens met ijzerdraden, maar stellen nu het klavier zoo rechtstreeks mogelijk met den klepel der klok in verband; de draden, zeer plooibaar gemaakt door menigvuldige schakels, zijn op vele plaatsen ingesloten en loopen uit op een rooster van stevige, kantelende ijzeren barren, die den draad in rechten hoek naar den klokkelepel doen uitloopen. De schroefvijzen in de verbindingsdraden zijn vervangen door eene ajusteervijz, in de toets van het klavier zelf gedraaid. De klepel der klok, die door zijne veelvuldige bewegingen verhinderde dat ééne zelfde noot twee maal kort achtereen kon aangeslagen worden, is nu aan vier zijden vastgehecht en voorzien van eene springveer, die hem, dadelijk na het loslaten, in slechts ééne richting, van den wand der klok terugtrekt.

1) XVIIIe eeuw te Leuven.

2) Begin der XIXe eeuw, te Mechelen.

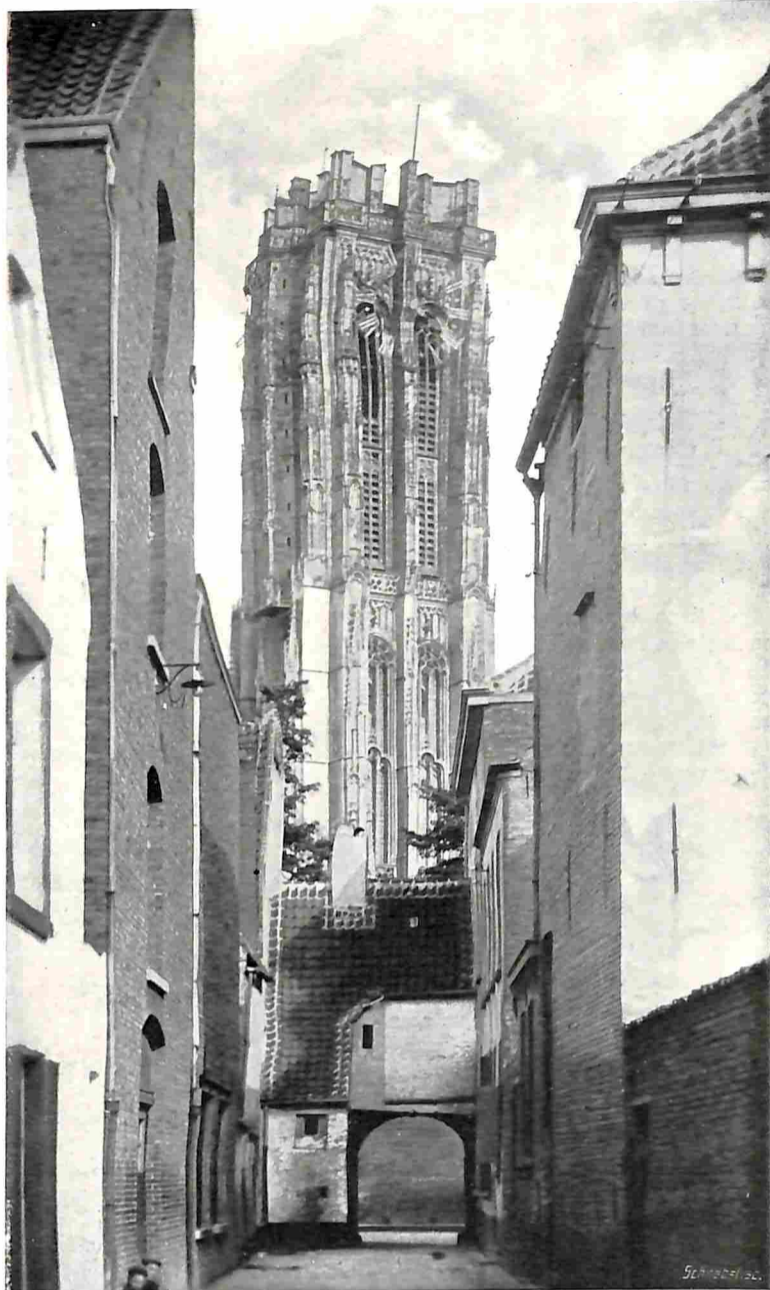

Foto P. Koekkoek.

GEZICHT OP DEN ST. ROMBOUTSTOREN TE MECHELEN, VAN HET STRAATJE ZONDER EINDE UIT, EEN DER PLEKJES VAN DE AAN OUDE BOUWKUNST ZOO RIJKE STAD, WAAR MEN HET KLOKKESEL OP HET MOOIST KAN HOOREN.

Door deze verbeteringen die, vóór den dood van vader Adolf Denijn, reeds gedeeltelijk tot stand gekomen waren, kon deze zijn speeltuig lief krijgen en hij werd dan ook een gewaardeerde virtuoos.

Doch hooger stond het ideaal van den jongen Jef Denijn: hij haakte niet alleen naar behendigheid in het spel, maar naar kunst, naar hooge kunst: zijn speeltuig was nu zoo gesteld dat dezelfde noot spoedig kon herhaald worden, dat men dus kon trillen met het klokken-spel; daarin vond hij dan ook het middel tot nuanceering. Door de vergelijking van twee noten, het samentrillen van tertsen, sexten en octaven ontstond kleur, ontstond de aangehouden zang die hij, doch hij alléén, zoo meesterlijk kan doen klinken.

Naast de oude beiaardcomposities van Van den Gheyn, die hij met zijn innigheid weergeeft, werden nu liederen onzer moderne komponisten, uittreksels uit opera's, klavierstukken, sonaten, en liefst van al, de oude liederen, voor beiaard overgezet en, in een nieuw kleeid, maar met al hunne oorspronkelijke roerenskracht, met ongeëvenaarde kunst voorgedragen; maar prachtig, onvergeetbaar schoon is de indruk teweeggebracht door stukken zijner eigen compositie, door dat fantastische mooie prelude, dat nooit geschreven werd en het ook wel nooit zal worden, dat een ieder eene rilling door de leden voert, die rilling, die ware kunst alléén geven kan, van schoonheid!

Jaren lang echter speelde Denyn zonder dat iemand naar hem luisterde, over-

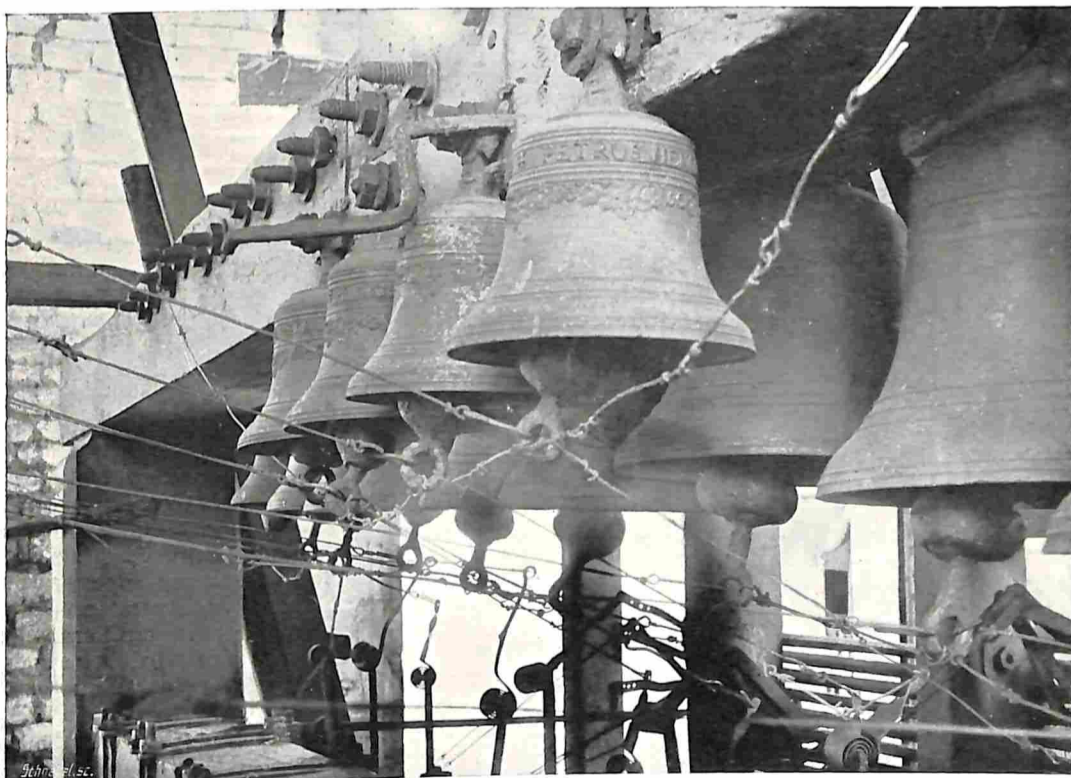

Foto P. Koekkoek.

DE MECHELSCHE BEIAARD.
DE BEVESTIGING DER KLEPELS EN DE SPRINGVEEREN ER AAN.

gelaten aan zichzelf, zonder aanmoediging, lof noch kritiek, aan de aldoedende onverschilligheid. Beneden was Jef Denyn een allergeeueste burger die met de vrienden in joligen lach en scherts om zijne innemende goedheid geacht werd, ja dat wel; maar daar boven, op zijn toren, te midden dier andere vrienden, die hem om zijne kunst nederig dienden en in liefde voor hem trilden, daar was hij de ongekende maar diepvoelende artiest, daar wroette, speelde, genoot en werkte hij met eene haast duivelsche volhardingskracht...! Tot eens een paar jonge kunstenaars, aangetrokken door dien indrukwekkenden stomptoren, die hunne verbeelding met duizend fantaziegestalten had verrijkt, naar die wondere muziek gingen luisteren en er, in den vollen geestdrift hunner opbruisende jeugd, mede dweepten en de heerlijkste toekomst voor droomden. En snel trok de blijde mare over het land. De beiaardiers der andere Vlaamsche steden kwamen luisteren... en leeren, de klokkenspelen werden weder opgeknapt en in staat gesteld om mede te zingen in het nieuwe kunstkoor, van overal kwamen kunstenaars en liefhebbers, kwamen velen uit Holland en Vlaanderen om te genieten en te loven; de taalgrenzen zelfs werden te eng om al dien blijden geestdrift te herbergen.

En sinds dien tijd worden door Jef Denijn alle Maandagen in Juni, Augustus en September des avonds van acht tot negen uur beiaardconcerten gegeven en staat een aandachtige menigte te luisteren naar de metalen stemmen, die klinken uit den statigen toren, welks bouwmeester zooals Busken Huet in zijn „land van Rubens" opmerkt, wel de steenen reuzen aan de Maas bij Namen tot model schijnt gekozen te hebben.

Eene nieuwe beiaardkunst was geboren in de Nederlanden, die eens de bakermat der klokkenspelen waren.

* * *

Met liefde en dankbaarheid is dan ook op 1 Juli te Mechelen eene groote kunstminnende schaar samengestroomd om aan Jef Denyn, ter gelegenheid van zijn zilveren jubelfeest als beiaardier, eene diepgevoelde hulde te brengen en in den ouden toren, die nog eeuwen trotseeren kan, de herinneringsklok te hangen die aan de komende geslachten melden zal dat Jef Denyn was:

De stichter en opwekker der Vlaamsche beiaardkunst.

De grootste der beiaardiers.

Mechelen.

EDW. DE KEYSER.

1) Van die herinneringsklok hopen wij in ons volgend nummer eene afbeelding te geven.

RED.

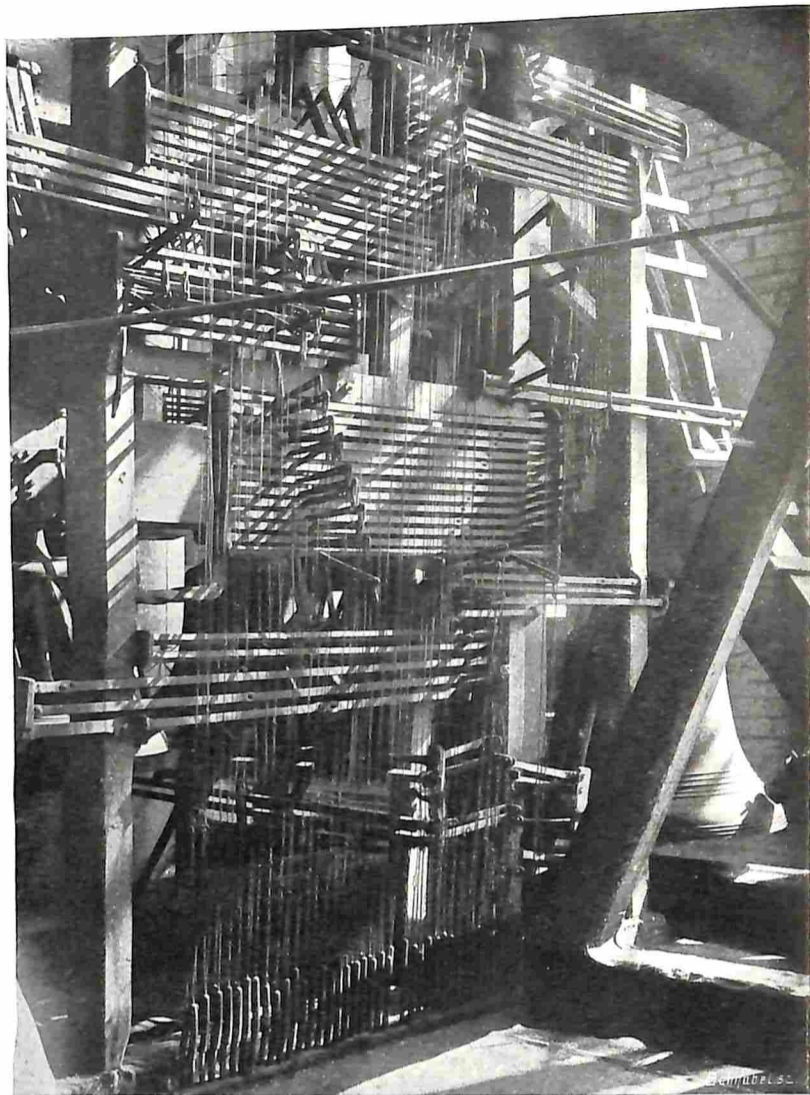

Foto P. Keckkoek.

DE MECHELSCHE BEIAARD.
KANTELENDE BARREN VOOR DE VERBINDINGEN.

DE MEIDOORN EN HET VOLK.

DE Mei, de maand van den vogelzang en de bloemenweelde, is weer sinds eenigen tijd voorbij, de Mei, bij wiens „blijde incomste" zich de doornige hagen getooid hadden met het frissche groen van nog niet met stof bedekt loover.

Mei, — wekt deze naam geen herinneringen op aan de bloemenheerlijkheid, welke er te bewonderen is in de vrije natuur? Is er onder al die planten en struiken, welke ons in de Meimaand met hun witte feestgewaden verrassen, wel één, die zoo algemeen bekend is als de Meidoorn?

Foto R. Tefé.

EEN MEIDOORN IN VOLLEN BLOEI.

Weet ge wel, dat de Meidoorn-bloesem geldt als 't teeken van de zegepraal, welke de zomer in zijn kamp met den winter behaald heeft?

Luister eens een oogenblik wat de Noorsche mythologie ons er van verhaalt!

Daar worden zomer en winter als twee reuzen voorgesteld: Sumar, de zoon van Svásudhr is vriendelijk en vroolijk, maar Netr, de zoon van Vindlóni of Vindsvalr, die volgens de Noorsche ouden den wind bracht, is koud en grimmig. Deze twee voeren nu een voortdurenden strijd, waarin zij afwisselend overwinnen.

Deze eeuwigdurende kamp wordt ons ook nog verhaald in een oud spel „Van den winter ende van den somer", waarin men kan lezen: Her Somer en Her Winter twistten om den voorrang en wilden het geschil door een kamp beslechten, totdat vrouw Venus tusschenbeide treedt en leert, dat zij broeders zijn en „d' één en mach sonder d' ander niet wesen".

Het Meifeest in de bloemenwereld is ter eere van de overwinning van „Her Somer", maar terwijl de meidoorn bloeit probeert „Her Winter" aan zijn aftocht nog eenigen winterschen luister bij te zetten, en de strenge dagen van 11, 12 en 13 Mei — de drie ijsheiligen, Mamertus, Pankratius en Servatius — brengen nog aan vele struiken, die met hun bloemenhuldiging voor den zomer klaar staan, een vaak doodelijken knak toe. Maar als de „haagdoornkoude" voorbij is, dan heeft ook de zomer voor langen tijd de zege behaald, is de vrees voor schade aanrichtende nachtvorsten voorbij en de teere oranjerie- en kasplanten worden buiten gezet, de perken worden beplant met pelargoniums en andere zomergewassen, kortom, er is na den 13en Mei een groote levendigheid in de tuinliedenwereld.

Tal van categoriëen openluchtmenschen als visschers, herders, boeren, tuinlui, enz., hebben natuurlijk hun theorieën gevormd, welke in tal van rijmp-

jes, boerenspreuken en uitspraken zijn vastgelegd, en ofschoon 't onomstootelijke van dergelijke profetieën vaak alleen te zoeken is in het feit „dat men de keeren, waarin 't uitkomt wel, doch waarin 't mist, niet telt,” zoo gaat het toch niet aan om alle volksweerwijsheid te betitelen met een vernietigend: „onzinnig bijgeloof”.

Langen tijd hebben zeergeleerde en hooggeleerde heeren dit apodictische oordeel uitgesproken, maar langzamerhand is men gaan inzien, dat een boer of tuinman, door zijn elken dag rekening houden met de weersgesteldheid en zijn intieme omgang met planten en dieren, wel degelijk uitspraken over het weer kan geven, die door de praktijk verkregen, onmogelijk van alle waarheid ontbloot kunnen zijn en meer in het bijzonder heeft ook de wetenschappelijke wereld de beruchte haagdoornkunde tot een onderwerp van studie gemaakt. Immers deze schijnt van een internationale vermaardheid te zijn.

Hebben wij 't rijmpje:

„Als de haagdoorn geeft haar luchten
Is er altijd koude te duchten,”

de Franschen vertellen ons:

Quand le buisson blanc (l'aubépine) entre en fleurs,
Crains toujours quelque fraîcheur,

terwijl onze Oostelijke bureu verkondigen:

Des Maies Mitte

Hat für den Winter noch eine Hütte.

Nu lijkt het m. i. zeer gewaagd om aan een feit van zoo algemeene bekendheid geen het minste gewicht te hechten en, alhoewel onze beroemde meteoroloog Buis Ballot destijds de besliste willekeurigheid van de ijsmannen heeft aangetoond, zoo hebben verscheiden bekende weerkundigen, waaronder ik Luizet de Lyon noem, deze zaak nog nader in studie genomen.

Uit de waarnemingen is gebleken, dat Mamertus, Pancratius en Servatius op de aan hen gewijde dagen, 11, 12 en 13 Mei, gedurende de 51 jaar van Luizets' observatie dikwijls, en vaak meermalen achtereen, hun naam in eere hielden, maar dat de koude periodes gevolgd werden door warme periodes, waarin een hooge temperatuur den spot dreef met de reputatie der ijsmannen en alle daarop gebaseerde volksgeleerdheid.

Deze feiten stemmen geheel overeen met geregistreeerde waarnemingen en ofschoon de meteorologie nog slechts in een ver gevorderd begin-stadium is, zoo is toch bewezen, dat we koude en warme periodes hebben.

Wij zullen nu afstappen van de mededeelingen der weersgesteldheid, die met den bloei van den meidoorn in verband wordt gebracht, om uw aandacht te vragen voor den boom zelf.

„Boom”, zei ik, maar tot een boom groeit onze Crataegus — onder welken naam men hem deftig in catalogi vindt aangeprijsd, — zelden uit, meest komt de schaar zijn groei beperken en wordt hij vervormd en gefatsoeneerd tot hagen, die door het telken-jaar-netjes bijknippen zelden of nooit bloeien.

't Zou me dan ook niets verwonderen als er lezers waren, die wel vaak een meidoornhaag hebben gezien, doch daaraan bloemtuilen, als hier afgebeeld, nooit vermochten te ontdekken.

Mei- of Haagdoorn heet onze vriend, en dat zijn twee mooie en duidelijke namen, want de boom is doornig — iets wat u het kleinste kind zou weten te vertellen — en hij bloeit in Mei — wordt overal aangeplant als „heg”, om zijn krachtigen groei en zijn scherpe doorns.

Deze doorns zijn eigenlijk korte zijtakjes, die aan de tweejarige takken ontstaan en in een zeer scherp punt uitloopen. Wanneer nu deze bebladerde stengelstukken verhouten, zijn ze tot dorren geworden, doch behalve deze komen ook nog kleinere voor. Onze Crataegus heeft dus geen klagen, dat hij met mechanische verdedigingsmiddelen schaarsch bedeed is.

Vogelnesten zijn dan ook in meidoornhagen vrij veilig, en in geen tuin van een vogelliefhebber mag een meidoornhaag of een meidoornboschje (dat veel mooier is) ontbreken. Behalve dat ze voor de vogels een welkome en rustige nestplaats bieden, bieden ze in den herfst aan de trekvogels de prachtigst gekleurde vruchten en 't kan op zoo'n begin-October'schen dag een wonder geweld zijn van lijsters en pestvogels in 't hoekje waar uw Meidoornen staan.

Van de overtalrijke helder-rood gekleurde vruchten blijven er slechts weinige over en deze kleuren zich na het verlies der inmiddels geel of rood-geworden bladeren steeds donkerder worden, bij het zwart af, en blijven soms nog vrij lang aan den kalen struik. In de omstreken van Arnhem en Nijmegen komen zeer veel meidoorns voor, meest de soort *Oxyacantha*, ofschoon men in Ubbergen op zijn wandeltocht ook de *monogyna* (Jacq) kan ontmoeten.

Deze laatste soort is echter meer in Limburg inheemsch, en als ge ooit op een mooien Meidag daar langs een meidoornhaag komt, speur dan eens ijverig of ge op den meidoorn geen vogellijm (mistletoe of maretakken geheeten) kunt ontdekken.

Wanneer gij ooit eens *Viscum album* op *Crataegus monogyna* ontdekt dan kan ik u feliciteeren, want maretakken op een meidoorn gelden als een hooge zeldzaamheid. Doch 't wonderland van Zuid-Limburg heeft den botanici wel meer vreemde of nooit te voren in Nederland waargenomen vegetaties laten zien.

Na deze uitweiding keer ik naar mijn vogelboschje terug. Behalve de *oxyacantha* komt voor een dergelijken aanplant ook zeer goed in aanmerking de soort *pyracantha*.

Van April tot October geeft de Meidoorn ons te genieten.

Voor al in 't vroege voorjaar is het een lust de jonge spikkelgroene hagen te zien, en ofschoon de blaadjes dan nog dicht zitten, zoo ziet een haag er in begin April toch reeds frisch-groen uit, in een tijd, wanneer de haagbeuk nog angstig zijn donzig blad heeft beschut en — een enkele durvende sering en ribesstruik uitgesloten — het nog doodsch is in de takken en kruinen der boomen en heesters.

Midden April kan een onderzoekend oog reeds de bloemknoppen tusschen de bladeren vinden, welke zich begin Mei kleuren om midden Mei in vollen bloei te geraken.

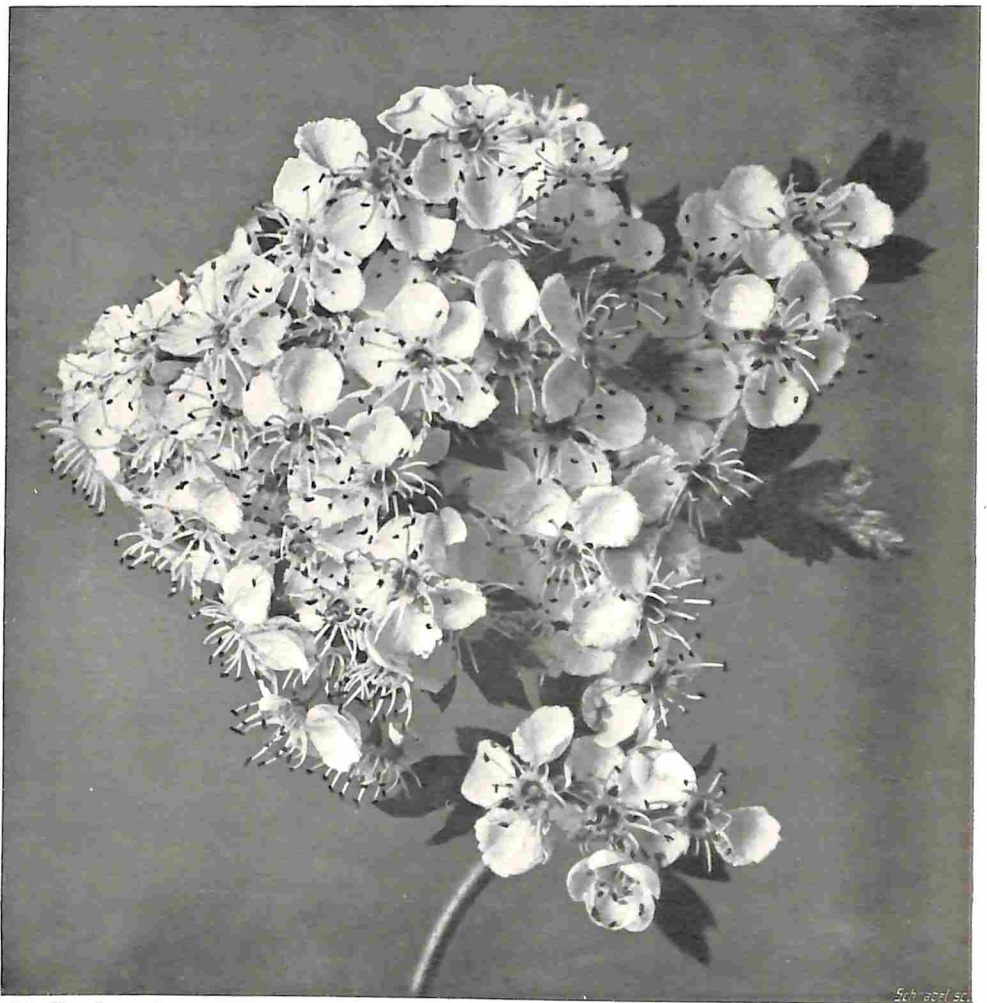
De bloei van den Meidoorn valt samen met den datum van „oud-Mei”. Deze wordt in Westerwolde en 't O'dambt nog op 12 Mei gesteld.

Ergens las ik dat de week, waarin de 12en Mei valt, dus de bloeiweek van den haagdoorn, de zoogenaamde „vrije” week voor de meiden en knechts is; waarin zij van dienst verwisselen, nieuwe inkoopden doen, enz.

Het is te begrijpen, dat de Meidoorn niet alleen bij de weersgesteldheid, doch ook in het folklore een belangrijke rol gespeeld heeft en alleen om der beknoptheid wille maak ik melding van slechts enkele bijgeloovigheden.

Zoo moet de Mei- of haagdoorn groeien op plaatsen waar schatten verborgen zijn. In Zweden werd hij oudtijds geplant op graven waarin bronzen wapens en gereedschappen gevonden werden. Tot in het begin der 18e eeuw zou niemand een takje van den Meidoorn trekken, althans zoo vertelt Br. Sloet ons, en den kinderen werd ingescherpt nooit aan een meidoorn te raken. Ach, waarom is dat ontzag niet op onze tijdgenooten overgegaan, dan zou een wandeling langs een doorgeschoten Meidoornhaag nu niet zooveel gedachten bij mij opwekken aan heb- en vernielzucht; dan zou ik nu me ergens achter Ubbergen kunnen verlustigen in den heerlijken bloemenovervloed, maar helaas, na Hemelvaartsdag bleek mij weer zoo heel duidelijk, dat 't gros van de dagjesmensen maar geen bloeienden Meidoorn kan voorbijgaan zonder die struik tot een ruïne te maken.

Helaas, een te groot percentage van wandelaars en wandelaarssters schijnt niet iets schoons te kunnen zien, dat niet onder directe bescherming staat — of het doet pogingen om dat schoone tot zijn eigendom te maken, waarbij men echter te laat inziert, dat het schoone geheel, hetwelk ons bekoorde en hebzuchtig deed zijn, totaal verloren gaat. Wees toch overtuigd, zou ik u allen willen toeroepen, dat een Meidoorn tak aan

DE WEELDE VAN ÉÉN TROS MEIDOORNBLOESEM.

een boom, waarop de zon wondere effecten van licht en kleurschakeeringen weet te tooveren, honderdmaal meer imponeert dan een in een vaak bont siervaasje gestopt bouquet haagdoorn-takken, die de pronk-zitkamer van de excursionisten twee, hoogstens drie dagen met hun geuren vervullen.

Maar 't plukken van enkele takken is niet zoo erg, als 't maar „met mate” geschied. Ik kan me best indenken hoe Amsterdamsche of Rotterdamsche dagjesmensen „t echt” vinden tegenover hun kennissen te pronken met zelf-geplukte Meidoorns van Beek, Ubbergen enz.

De boomen kunnen best een stootje velen, groeien als 't ware tegen de verdrukking in, maar wel kom ik op tegen 't vernielen van heele struiken, tegen 't aftrekken (niet afsnijden) van boomtakken, welke men een eind verder langs den weg gooit. Want tal van verflensde Meidoorn-takken vertelden mij in hun verwelking van die plots opkomende en blijkbaar spoedig bevredigde bloemen-hebzucht.

Laat men toch niet alles tot het zijne willen maken wat 't oog bekoort en laat ik hier de zoo zinrijke versregelen van Johannes Trojan inlasschen, waar hij dicht:

Brichst du Blumen, sei bescheiden,
Nimm nicht gar so viele fort!
Sieh, die Blumen müssen 's leiden
Zieren sie auch ihren Ort.
Nimm ein paar und lasz die ändern
In dem Grase, an dem Strauch
Andre, die vorüber wandern,
Freuen sich an den Blumen auch
Nach der kommt vielleicht ein müder
Wandrer, der des Weges zieht
Trüben Sinns — der freut sich wieder
Wenn er auch ein Blümlein sieht.

Ik vertrouw dat alle lezers zich deze bede van Trojan zullen herinneren bij 't plukken bloemen-plukken.

Natuurlijk staat de naam „hagepreek” ook in verband met den haagdoorn, al werden ook lang niet alle hagepreken onder haagdoorns gehouden.

In Gelderland geschiedde dit vaak in bosschen en in Holland op weiden.

In Swalmen geschiedde de hagepreek in 1697 onder een haagdoorn, in 1701 had er een hagepreek plaats onder een Meidoorn voor de school en in 1708 onder een voor 't Raadhuis, terwijl men, volgens Sloet, in 1881 nog te Soest den Meidoorn aanwijst, waaronder de armen van de St. Georgekerk hun aalmoezen ontvingen.

Dat oude gebruiken, ondanks eeuwen die verlopen, een taaie levenskracht bezitten, blijkt wel uit het planten van een groene tak op een huis dat onder de kap is! Dan staat „de Mei” op het dak, en ofschoon in onze dagen ieder groene tak dienst kan doen, zoo zal oorspronkelijk hiervoor wel de Meidoorn aangewezen zijn, welke volgens oude kronieken ook gebruikt werd voor het groen maken der huizen bij feestelijke gelegenheden en vorstelijke intochten. Later werden de „meien” — zooals men de groene takken nog in Limburg noemt — vervangen door onze dennenslingers en guirlandes van groen, maar oorspronkelijk bestond de versiering bij „een blijde incomste oftewel een joijsse entree” eenvoudig uit meien, waarmede de poorters in de middeleeuwen hun spitse geveltopen versierden.

Zelfs de kloeke mannen, die met Heemskerk en Barends op Nova Zembla overwinterden, hielden de traditie van „de mei” hoog en daar ze geen groene tak konden vinden om op hun hut te planten, deden ze 't maar met een van sneeuw, 't geen ons verhaald wordt in:

„Een sneeuwen meiboom steekt bevroren zich naar buiten.”

Van de vele gevallen, waarin de meidoorn een rol speelt bij volksgebruiken, vermeld ik slechts een enkel.

Zoo wordt ons verteld, dat op sommige dorpen de vrijers aan alle huizen, waar huwbare meisjes woonden, een bezoek brachten in den Meinacht. Ze klommen op het dak en plantten

er groene „meien” op, zooveel als er meisjes in huis waren; Wee 't meisje, waarop wat te zeggen viel, zij kreeg een dorre dak, — wee de dartele meid, die eens een vrijer voor den gek had gehouden; zij kreeg een stroopop; wee de rijke boerendochter, die wat trotsch om zich heen keek; ze werd „Pleun Suijrmul” gedoopt, en ontving een vogelverschrikker op haar dak. Behoef ik te zeggen, dat velen dien nacht niet slapen konden en voor dag en dauw bij de hand waren om de mei van 't dak te verwijderen?

Niet alleen op afgelegen dorpen, doch ook in de steden had zoo iets plaats en Hoeufft schrijft er van in zijn Bredasch Taaleigen pag. 385: „Het verciere den deuren met meijen en bloemen geschiedt nog te Breda op Mei-nacht door de minnaars bij de burgerdochter, die reeds vroeg opstaan om de dorens en andere stekelachtige zinnebeelden weg te nemen.”

De hier geplaatste foto's geven een beeld van de reine pracht der witte bloemenweelde, verkondigend de overwinning, die „Her Somer” ook in 1912 weer op „Her Winter” behaald heeft.

D. J. VAN DER VEN.

Schade door geteerde wegen.

Zeer begrijpelijk is 't, dat in den tegenwoordigen tijd, nu het automobilisme zoo'n groote vlucht heeft genomen, allerlei pogingen worden aangewend om te verhinderen, dat stofwolken het gaan op de wegen tot iets ongenietbaars maken.

Een dezer pogingen echter, het vastleggen van stof, door teerpraeparaten over de wegen te brengen, schijnt lang niet zonder gevaar voor de visschen, de wateren langs die stofvrije wegen bevolkend.

Voor enkele jaren zijn er in Engelsche plaatsen ernstige bezwaren van vischwaterpachters ingekomen tegen gemeentebesturen, die teer op hun wegen brachten. De stofvastleggende vloeistoffen vloeien nl. door oplossend hemelwater af van de wegen en verontreinigen het stilstaande water van vijvers en slooten in hooge mate. Evenals de neerslag der petroleummotoren op onze boezemwateren gezegd wordt de visch te vermoorden, blijft ginds de afgespoelde teer als een olieachtig vlies op het wateroppervlak achter en wanneer de oogen der visschen daarmede in aanraking komen, wat bij hun zoeken naar voedsel zeer licht plaats vindt, ondervinden ze daarvan beslist nadeel. Forellen zouden daardoor bij massa blind geworden zijn, terwijl ook geveesd werd voor schade aan den veestapel, die zich op zulke verontreinigde slooten als drinkwaterplaats aangewezen ziet.

G.

Foto R. Tepe.

ALS DE MEIDOORN BLOEIEN GAAT.

MISSCHIEN.

In spiegelen plas — zie, 't weer wórdt goed!
Weerkaatst zich een brok lucht met twijg en tak
En de omtrek van een wolk; een roerloos vlak
Vol diepten, licht en blijheid, bijkans gloed.

Ik heb in mij vaak ook zoo iets, mijn moed,
Als zorgen veleraard geeslen mijn wrak,
Nog steeds maar drijft mijn ziele-schip, al brak
Ook weer ons laatste noodtuig.... Maar 't is vloed;

De haven is nabij — Ik drijf, gestuwd
Door onweerstaanbre machten, naar een kust;
Ter kim is echter niets van 't land te zien;

Toch voel ik, dat het goed gaat, 'k ben gerust:
De levensstormen legden zich. Het luwt....
Een spiegel in een regenplas?.... Misschien!

J. H. DE VEER.